

ראיות נסיבתיות לאור ההלכה- הקלטות, מצלמות נסתרות, פוליגרף ועדים פסולים

יסודות דין ראיה נסיבתית והיחס בינה לבין עדות עדים

תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כא עמוד ב

בקש קהלת לדון דינין שבלב, שלא בעדים ושלא בהתראה, יצתה בת קול ואמרה לו: וכתוב ישר דברי אמת - +דברים יז+ על פי שנים עדים וגו'.

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף לז עמוד א-עמוד ב

כיצד מאיימין את העדים? על עידי נפשות, היו מכניסין אותן ומאיימין עליהן: שמא תאמרו מאומד ומשמועה, עד מפי עד, ומפי אדם נאמן. שמא אי אתם יודעין שסופנו לבדוק אתכם בדרישה ובחקירה. מאומד וכו'. בדיני נפשות הוא דלא אמדינן, הא בדיני ממונות - אמדינן, כמאן - כרבי אחא. דתניא, רבי אחא אומר: גמל האוחז בין הגמלים, ונמצא גמל הרוג בצידו - בידוע שזה הרגו. - וליטעמך, עד מפי עד דקתני, בדיני נפשות הוא דלא אמרינן, הא בדיני ממונות אמרינן? והתנן: אם אמר הוא אמר לי שאני חייב לו, איש פלוני אמר לי שהוא חייב לו - לא אמר כלום, עד שיאמר בפנינו הודה לו שהוא חייב לו מאתים וזו. אלמא: אף על גב דפסילי בדיני ממונות - אמרינן להו בדיני נפשות, הכא נמי - אף על גב דפסילי בדיני ממונות אמרינן להו בדיני נפשות.

תלמוד בבלי מסכת שבועות דף לג עמוד ב-לד עמוד ב

ר' יוסי הגלילי אומר, הרי הוא אומר: +ויקרא ה'+ והוא עד או ראה או ידע, בעדות המתקיימת בראיה בלא ידיעה ובידיעה בלא ראיה הכתוב מדבר; ראיה בלא ידיעה כיצד? מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני, יבואו פלוני ופלוני ויעידו - זו היא ראיה בלא ידיעה; ידיעה בלא ראיה כיצד? מנה הודיתה לי בפני פלוני ופלוני, יבואו פלוני ופלוני ויעידו - זו היא ידיעה בלא ראיה... א"ל רב פפא לאביי: לימא, ר' יוסי הגלילי לית ליה דר' אחא! דתניא, ר' אחא אומר: גמל האוחז בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצידו - בידוע שזה הרגו; דאי אית ליה דר' אחא, בדיני נפשות נמי משכחת לה, כר"ש בן שטח; דתניא, אר"ש בן שטח: אראה בנחמה, אם לא ראיתי אחד שרץ אחר חבירו לחורבה, ורצתי אחריו ומצאתי סייף בידו ודם מטפטף והרוג מפרפר, אמרתי לו: רשע, מי הרגו לזה, או אני או אתה? אבל מה אעשה שאין דמך מסור בידי, שהרי אמרה תורה: +דברים י"ז+ על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת, אלא המקום יפרע ממך; אמרו: לא זזו משם עד שנשכו נחש ומת! אפ"ל תימא אית ליה דרבי אחא, בשלמא ידיעה בלא ראיה משכחת לה, אלא ראיה בלא ידיעה היכי משכחת לה? מי לא בעי מידע אם עובד כוכבים הרג או ישראל הרג? אם אדם טרפה הרג או שלם הרג?

ר"י מיגאש מסכת שבועות דף לד עמוד א

אמר ליה רב פפא לאביי לימא רבי יוסי הגלילי לית ליה דר' אחא דתניא רבי אחא אומר גמל האוחז בין הגמלים ונמצא הרוג בצידו בידוע שזה הרגו דאי אית ליה דר' אחא לגבי דיני נפשות נמי משכח' לה כי האי גוונא פ' אי אמרת בשלמא לית ליה דר' אחא דקאמר לגבי ממון דכי האי גוונא ידיעה בלא ראיה אלא דקסבר דכי האי גוונא לאו ידיעה הוא אלא אומדנא בעלמא הוא ולא מפקינן ממונא ולא היא ידיעה בלא ראיה לגבי ממונא אלא באסהדותיה דאסהיד אנפשיה כדאמר' היינו דלא משכחת לה לעולם ידיעה בלא ראיה במידי אחרינא בר מממונא כדאמרין דהא לא מהניא הודאה וסהדותא דאסהיד אנפשיה אלא לגבי ממונא בלחוד כדברירנן אלא אי אמרת דכי האי גוונא' לגבי ממונא ידיעה בלא ראיה עדות הוא דמפקינן ממונא לגבי נפשו' נמי משכחת לה כי האי גוונא כרבי שמעון בן שטח וכיון שכן תהוי נמי עדות לגבי נפשות ואם לגבי נפשות היא לא היא ידיעה אמאי לגבי ממון היא ידיעה ואם לגבי ממון היא ידיעה לגבי נפשות נמי הניחא לענין הודאה גבי עדים היינו טעמא דהויא ידיעה גבי ממון ולא היא ידיעה גבי נפשות משום דמודה בקנס פטור ומודה בממון חייב אלא בכי האי גוונא דר' אחא אי הויא לגבי ממון ידיעה ולא אומדנא בעלמא הוא אמאי לא היא ידיעה נמי לגבי נפשות וקטלי להורג בהיה סהדותא. ומהדרין אפ"ל תימא אית ליה דר' אחא נמי דידיעה בלא ראיה משכחת לה כי האי גוונא ראייה בלא ידיעה היכי משכחת לה אי דחזיה דקטיל ולא ידע מאן קטל מי לא בעי למידע אי א"י הרג אי ישראל הרג אם טרפה אם שלם הרג וליכא למימר בהא דהויא עדות להיכא דכפר ואמר לא הוי דברים מעולם כי היכי דליתחזק כפרן בסהדותיהו דהני דמסהדי דחזו ליה דקטל ולא ידעי למאן קטל כי היכי דאמרין לגבי ממון דהא לגבי ממון מהני הודאתו לגבי נפשות לא מהניא הודאתו כי היכי דנימא ביה הכי הילכך כיון דלא משכחת לה ראיה בלא ידיעה לגבי נפשות אלא לגבי ממון בלחוד הוא דמשכחת ראיה בלא ידיעה וידיעה בלא ראיה שמעינן דשבועת העדות דכתיב בה או ראה או ידע בעדות ממון ולא בדבר אחר:

חידושי הריטב"א מסכת שבועות דף לד עמוד א

ואיכא דקשיא ליה דהא אמאי, דהא אפשר דבדיני ממונות חשבינן מאומד ידיעה לחיוביה עליה בלא ראייה ולא בדיני נפשות דחמירי, והכי נמי אמרינן לה בפרק דיני ממונות בתרא (סנהדרין ל"ז א') גבי הא דתנן כיצד מאיימין וכו' על עידי נפשות וכו' שמא תאמרו מאומד ומשמועה עד מפי עד וכו', ואמרינן עלה בגמרא מאומד בדיני נפשות הוא דלא אמרינן לומר דמאומד לאו עדות הוא, בדיני ממונות אמרינן כמאן כרבי אחא דאמר גמל האוחז בין הגמלים, ולא קשיא הא כלל דהתם מעיקרא הוא דהוה אמרינן הכי כד ס"ד דמתניתין דקתני דבדיני נפשות דוקא מאיימין לומר שמא מאומד ראייתם ולא בדיני ממונות, משום הכי הוי צריכינן לדחוקי נפשין בדרכי אחא ולומר דרבי אחא בדיני ממונות דוקא קאמר דאי לא מתניתין אמאן תרמייה, וכדאמרינן כי האי גוונא בדוכתי אחרני טובא, אבל כיון דשנינן התם ואסקינן דמתניתין לאו דוקא בדיני נפשות דהוה הדין בדיני ממונות, וכדקתני נמי משמועה ועד מפי עד דאיתנהו אפילו בדיני ממונות, דהרינן לקושטא דמילתא דאומד דרבי אחא שוה הוא בדיני נפשות ודיני ממונות ואי איתיה בתרוייהו איתיה, ועל המסקנא ההיא סמכו בשמועותינו.

תלמוד בבלי מסכת שבועות דף מד עמוד ב, מז עמוד א - מז עמוד ב

כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין. ואלו נשבעין ונוטלין: השכיר, והנגזל, והנחבל, ושכנגדו חשוד על השבועה, וחנוני על פנקסו... נגזל כיצד? היו מעידין אותו שנכנס לביתו למשכנו שלא ברשות, הוא אומר: כליי נטלת, והוא אומר: לא נטלתי - הוא נשבע ונוטל; רבי יהודה אומר: עד שתהא שם מקצת הודאה, כיצד? אמר לו: שני כלים נטלת, והוא אומר: לא נטלתי אלא אחד. נחבל כיצד? היו מעידין אותו שנכנס תחת ידו שלם ויצא חבול, ואמר לו: חבלת בי, והוא אומר: לא חבלתי - הרי זה נשבע ונוטל... נגזל כיצד? היו מעידין אותו שנכנס לביתו למשכנו כו'. ודלמא לא משכנו! מי לא אמר רב נחמן: האי מאן דנקיט נרגא בידיה, ואמר איזיל ואקטליה לדקלא דפלניא, ואשתכח דקטיל ושדי - לא אמרינן דהוה קטליה, אלמא עביד איניש דגזים ולא עביד, הכא נמי דגזים ולא עביד! אימא: ומשכנו. וליחזי מאי משכנו! אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: בטוענו כלים הניטלין תחת כנפיו. אמר רב יהודה: ראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו ויצא, ואמר לקוחין הן בידי - אינו נאמן; ולא אמרן אלא בעל הבית שאינו עשוי למכור כליו, אבל בעל הבית העשוי למכור את כליו נמי - לא אמרן אלא דברים שאין דרכן להטמין, אבל דברים שדרכן להטמין - נאמן; ושאיין דרכן להטמין נמי - לא אמרן אלא איניש דלא צניע, אבל איניש דצניע - היינו אורחיה; ולא אמרן אלא זה אומר שאולין וזה אומר לקוחין, אבל בגנובין - לאו כל כמיני, לאחזוקי איניש בגנבי לא מחזקינן; ולא אמרן אלא בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר, אבל דברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר - נאמן, דשלח רב הונא בר אבין: דברים העשויין להשאיל ולהשכיר, ואמר לקוחין הן בידי - אינו נאמן. כי הא דרבא אפיק זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא מיתמי, בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר. אמר רבא: אפילו שומר נשבע, אפי' אשתו של שומר נשבעת. בעי רב פפא: שכירו ולקיטו, מאי? תיקו. אמר ליה רב ימר לרב אשי: טענו בכסא דכספא, מאי? חזינא, אי איניש דאמיד הוא, או איניש דמהימן הוא דמפקדי איניש גביה - משתבע ושקיל, ואי לא - לא. נחבל כיצד? אמר רב יהודה אמר שמואל: לא שנו אלא במקום שיכול לחבל בעצמו, אבל במקום שאינו יכול לחבל בעצמו נוטל שלא בשבועה. וניחוש דלמא בכותל נתחכך! תני רבי חייא: שעלתה לו נשיכה בגבו ובין אצילי ידיו. ודלמא אחר עביד ליה! דליכא אחר.

טור חושן משפט סימן צ

נחבל ג"כ נשבע כעין של תורה ונוטל בד"א שיש עדים שראוהו שנכנס תחת ידו שלם ויצא חבול ולא ראו שחבל בו וזה אמר חבל בי וזה אומר לא חבלתי בו נשבע ונוטל ואם יש הוכחה שזה חבל בו כגון שהוכה בין אצילי ידיו שאי אפשר לו לחבול בעצמו וגם לא היה שם אחר עמו שניחוש שזה אמר לו לחבול בו כדי שיתרעם מזה אז נוטל בלא שבועה. כתב הרמ"ה מסתברא היכא דאיכא אחר עמו דבריר להו לסהדי דלא חבל ביה ההוא אחר כמאן דליכא אחר דמי ונוטל בלא שבועה וה"ה אי בריר דלא איקריב לגבי כותל כל היכא שאינו יכול לחבול נוטל בלא שבועה וה"ה דנוטל בשבועה בתרי דמינצי בהדדי ונכנס אחד מהם לתוך ידו של חברו שלם ויצא חבול דמוכח מילתא דאיהו חבל ביה כיון דהוה קטטה בינייהו אבל אם לא מינצי בהדדי לא מישתבע ושקיל אפילו אי ברירא מילתא: וכי היכי דאמרינן גבי נחבל אי איבריר מילתא דחבל ביה שקיל בלא שבועה ה"ה גבי נגזל אי בריר מילתא דגזליה אע"ג דלא חזו דגזליה שקיל בלא שבועה והיכי משכחת לה כגון דמסהדי סהדי דהוה ליה בביתו כך וכך כלים וחזו להאי דעייל לביתיה ונפק ולא עייל התם אינש אחרינא ומקמי דעייל להתם אינש אחרינא עייל לביתיה ומנינהו להנהו כלים ואשתכחו חסר ולא הוה התם דוכתא דליפלו הנך כלים בגויה שקיל בעל כלים מההוא דמסהדי בו סהדי דעייל להתם בלא שבועה וזו היא עדות המתקיימת בידיעה בלא ראות ע"כ:

שולחן ערוך חושן משפט סימן צ סעיף טז

הנחבל כיצד, ראוהו עדים שנכנס תחת ידו של חברו שלם ויצא חבול, ולא ראוהו בשעה שחבל בו, וזה אומר: חבל בי, וזה אומר: לא חבלתי בו, הרי זה נשבע ונוטל. ואם יש הוכחה שזה חבל בו, כגון שהיתה החבלה במקום שאי אפשר לו לחבול בעצמו, כגון שהיתה בין כתיפיו וכיוצא

בזה, ולא היה אחר עמהם, הרי זה נוטל בלא שבועה. ואפילו יש אחר עמהם, אי ברור לעדים שאותו אחר לא חבל בו, כאילו אין עמהם אחר דמי, ונוטלו בלא שבועה.

שולחן ערוך חושן משפט סימן צ סעיף ו

העידו עדים שהיו לבעל הבית זה כך וכך כלים, וראו אחד שנכנס לביתו ויצא, ולא נכנס שם אדם אחר, וקודם שיכנס שם אדם אחר מנו אותם כלים ונמצאו חסרים, ולא היה שם מקום שיפלו בו אותם כלים, יש מי שאומר שיטול בעל הבית בלא שבועה אותם כלים שחסרו מאותו אדם שהעידו עליו שנכנס שם.

רמ"א חושן משפט סימן עה סעיף יז

וי"א דמשביעין היסת על טענת שמא כשיש רגלים לדבר, כגון שהיה שמעון בבית ראובן ומצא ראובן תיבתו פרוצה וניטל ממנה מה שהיה בתוכה, והוא חושד שמעון, יכול להשביעו היסת (מרדכי פ' הדיינים ותשובת מיימוני סוף קנין ס"ו); וכן נראה לי להורות (צ"ע דבתשו' מיימוני שם קאי אבא ליטול וכדלקמן סי' צ"א ס"ג בהג"ה ואין עניינו לכאן ע"ש).

ש"ך חושן משפט סימן עה ס"ק סג

ונראה דדברים אלו תלויים בראות עיני הדיין, כשיראה שיש רגלים לדבר שזה מצאו, יוכל להשביעו היסת, שאולי אף הרמב"ם ופוסקים הנ"ל לא קאמרי אלא כשהתובע עצמו טוען שיש לו רגלים לדבר, אבל כשהב"ד רואים שיש רגלים לדבר, מודים, ותיבה פרוצה מיירי שהב"ד רואים שתיבתו פרוצה ונראה להם רגלים לדבר, וא"כ ה"ה בשאר דברים כשהב"ד רואים שיש רגלים לדבר, יכולים להשביעו היסת. ובלאו הכי הא כתב מהרי"ק סוף שורש קפ"ו דיכול הדיין להשביעו במקום שאינו חייב שבועה מצד הדין אם עושה כדי לברר האמת, וכתבו הר"ב לעיל סימן ט"ו סעיף ד':

ראיה נסיבתית מוחלטת וראיה נסיבתית שאינה מוחלטת

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף צג עמוד א

שור שהיה רועה ונמצא שור הרוג בצדו, אע"פ שזה מנוגח וזה מועד ליגח, זה מנושך וזה מועד לישוך - אין אומרים בידוע שזה נגחו וזה נשכו; רבי אחא אומר: גמל האוחז בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצדו - בידוע שזה הרגו;

רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק ח הלכה יד

שור שהיה רועה על גב הנהר ונמצא שור הרוג בצדו, אף על פי שזה מנוגח וזה מועד ליגח זה מנושך וזה מועד לישוך אין אומרים בידוע שזה נשכו וזה נגחו אפילו גמל האוחז בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצדו אין אומרים בידוע שזה הרגו עד שיראוהו עדים כשרים.

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף פה עמוד ב

ההוא גברא דאפקיד שב מרגניתא דציירי בסדינא בי רבי מיאשא בר בריה דר' יהושע בן לוי. שכיב ר' מיאשא ולא פקיד. אתו לקמיה דר' אמי, א"ל: חדא, דידענא ביה בר' מיאשא בר בריה דר' יהושע בן לוי דלא אמיד; ועוד, הא קא יהיב סימנא. ולא אמרן - אלא דלא רגיל דעייל ונפיק להתם; אבל רגיל דעייל ונפיק להתם, אימא איניש אחרינא אפקיד, ואיהו מיחזא חזא.

רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כד הלכה א-ב, שאלה ופקדון פרק ו סעיף ד

יש לדיין לדון בדיני ממונות על פי הדברים שדעתו נוטה להן שהן אמת והדבר חזק בלבו שהוא כן אף על פי שאין שם ראיה ברורה ואין צריך לומר אם היה יודע בודאי שהדבר כן הוא שהוא דן כפי מה שידוע, כיצד... וכן מי שבא וטען שיש לו פקדון אצל פלוני שמת בלא צוואה ונתן סימנין מובהקין ולא היה זה הטוען רגיל להכנס בבית זה האיש שמת, אם ידע הדיין שזה המת אינו אמוד להיות לו חפץ זה וסמכה דעתו שאין זה החפץ של מת מוציאו מן היורשין ונותנו לזה האמוד בו ונתן סימנים, וכן כל כיוצא בזה שאין הדבר מסור אלא ללבו של דיין לפי מה שיראה לו שהוא דין האמת, אם כן למה הצריכה תורה שני עדים שבזמן שיבואו לפני הדיין שני עדים ידון על פי עדותן אע"פ שאינו יודע אם באמת העידו או בשקר. באו עדים והעידו לדיין שאין זה אמוד, אין מוציאים מיד היתומים בעדותן, שאין זה ראייה ברורה ואומדן דעתן אינו אומד דעתו, ואין לו לדיין אלא מה שדעתו סומכת עליו. כל אלו הדברים הן עיקר הדין אבל משרבו בתי דינים שאינם הגונים ואפילו היו הגונים במעשיהם אינם חכמים כראוי ובעלי בינה הסכימו רוב בתי דיני ישראל שלא יהפכו שבועה אלא בראיה ברורה, ולא יפגמו שטר ויפסידו חזקתו בעדות אשה או

פסול וכן בשאר כל הדינים ולא ידון הדיין בסמיכת דעתו ולא בידיעתו כדי שלא יאמר כל הדיוט לבי מאמין לדברי זה ודעתי סומכת על זה, וכן אין מוציאין מן היתומים אלא בראיה ברורה לא בדעת הדיין ולא באומדן המת או הטוען, ואעפ"כ אם העיד אדם נאמן בדבר מכל הדברים ונטתה דעת הדיין שאמת הוא אומר ממתין בדין ואינו דוחה עדותו ונושא ונותן עם בעלי דינים עד שיוודו לדברי העד או יעשו פשרה או יסתלק מן הדין.

ב"ח חושן משפט סימן טו ד"ה וכן מי שטוען יש לי פקדון (בסופו)

ולפע"ד נראה דהרי"ף והרא"ש סבירא להו דלא בעינן דווקא ידיעת הדיין שאין זה המת אמוד אלא הוא הדין כשעדים מעידים על כך ולפי זה ודאי דאף האידנא חותכין דין זה ע"פ עדות של עדים אבל הרמב"ם חולק על זה וס"ל דאומדן דעת העדים אינו אומדן הדעת אלא דווקא אומדן דעת הדיין בעינן ... אם כן לפי זה אין לדיין לסמוך על אומדן דעתו להוציא מן היתומים

שו"ת אבני נזר חלק אבן העזר סימן קיט ס"ק קד

איברא דיש להעיר בזה כמה ספיקות, א' דבעינן ידיעה בלא ראי' משמע ברמב"ם פ"כ מהלכות סנהדרין דמהני בדיני ממונות, שכתב בהא דעובדא דשמעון בן שטח ברודף אחר חבירו לחורבה וראהו אחד ונכנס אחריו ומצאו הרוג מפרפר וסייף בידו ודם מטפטף דפטור מדכתיב ונקי וצדיק אל תהרוג, וכן עדות מיוחדת בדיני נפשות לא מהני מקרא זה, ומסיים הואיל ויש שם צד לנקותו ולזכותו אל תהרגו, עד כאן, הנה משמע להדיא דבדיני ממונות כה"ג מהני עדותו, ואף דבסוף פ"ד מה' נזקי ממון פסק דלא כר' אחא בהא דגמל האוחר בין הגמלים, צ"ל דהאומדנא דהרוג מפרפר עדיפא אף שג"כ אינו דבר ברור לגמרי כדמפורש בתוס' שבועות (ל"ד ע"א) מ"מ הוי אומדנא טפי מהא דגמל האוחר כו' וא"כ יש לספק אומדנא דנידון דידן אם נדמהו לאומדנא דגמל האוחר כו' דלא מהני אפ"י בדיני ממונות.

שו"ת עזרת כהן סימן מא

דווקא בדבר פרטי לפסוק, שתמיד יהיה הדין לסמוך על אומדנא מיוחדת, לא אזלינן בתרה, דשמא ישנתה הענין ובזמן אחר לא יהיה הענין מכריח כל כך, כמו שביאר הרמב"ם כהאי גוונא בספר המצוות, מפני שהשער הזה הוא רחב. אבל בדרך כלל, במקום שמתברר להדיין, בכלל אמיתת הענין, לא על פי איזה פרט של אומדנא, אלא מההקף של כמה ענינים ביחד - זהו ענין ברור, שעל זה לא שייך כלל לומר דלא אזלינן בתר אומדנא. ועל כן, אע"ג דקיי"ל דלא כר' אחא, היינו לסמוך תמיד על פרט זה. וכן נראה מאריכות דברי הברייתא, שלא נאמר 'הואיל וזה ניגח וזה מועד ליגח' וכיו"ב. אבל אם באותו המאורע מתברר לדיין ביחוד שהאמת הוא באופן מיוחד, דנין על פיו מדינא... מעיקר הדין אזלינן בתר אומדנא; ואם נמצא מקום דלא אזלינן בתרה, צ"ל שחומרא בעלמא היא, ולא מדין תורה.

נתיבות המשפט ביאורים סימן טו

יש לדיין לדון וכו'. לשון הרמב"ם [פכ"ד מסנהדרין ה"א] הביאו הטור [סעיף ד'], יש לדיין לדון בדיני ממונות על פי הדברים שדעתו וכו', אם כן למה הצריכה התורה שני עדים, שבזמן שיבואו לפני הדיין שני עדים ידון על פי עדותן אף על פי שאינו יודע אם באמת העידו או בשקר. ולכאורה תימה, דהא אפילו ראה, כשנעשה עד אינו נעשה דיין, ואין לך אומדנא דמוכח גדול מזה שהוא בעצמו ראה המעשה, ואפילו הכי אסור לו לדון. ונראה דלא מהני אומדנא רק לענין אורועי שטרא. תדע, דאמרינן בכתובות פרק הכותב [פ"ה ע"א] קרענא סלקא דעתך אלא מרענא, או לענין מיפך שבועה, אבל לענין להוציא ממון אין שום הוה אמינא, כדאמרינן שם קרענא סלקא דעתך. והא דמהני אומדנא להוציא מיתומים [כמבואר ברמב"ם שם], נראה דוקא אומדנא שהיא אומדנא לכל העולם, כגון ידענא ביה בחסא דלא אמיד [כתובות שם ע"ב], דכשם שידוע לו כך ידוע לכל העולם, ובדבר שהוא אומדן של כל העולם אין זה בגדר עדות כמו שכתבו התוס' ביבמות ריש פרק האשה רבה [פ"ח ע"א ד"ה אתא גברא], אבל בדבר שהוא רק ידוע להדיין פסלו רחמנא בגזירת הכתוב, כנ"ל.

הקלטות, צילומים ופוליגראף כעדות נסיבתית

שולחן ערוך חושן משפט סימן לה סעיף יב

סומא בשתי עיניו, אף על פי שמכיר הקול והאנשים ומכוונת עדותו, פסול.

קצות החושן חושן משפט סימן פא ס"ק יג

החביא לו עדים. ויש להסתפק אם צריכין לראותו מתוך הכילה בטביעות עינא דאל"כ שמא אחר היה או סגי בטביעות עינא דקלא ושמיעת קולו מהני. והנה בפרק גיד הנשה (חולין) דף צ"ו (ע"א) השתא דשמעינא להני שמעתא אמינא טביעות עינא עדיפא דאל"כ היאך סומא מותר באשתו

ובני אדם מותרין בנשותיהן בלילה אלא בטביעות עינא דקלא, אמר רב נחמן בר יצחק [תדע] דאילו אתו בתרי ואמרי פלניא דהאי סימניה והאי סימניה קטיל נפשא לא קטלינן ליה ואילו אמרי אית לן טביעות עינא בגויה קטלינן. וא"כ משמע דאפילו טביעת עין דקלא נמי מהני אפילו לדיני נפשות ולא מצי אמר לאו אנא הואי. אך בפרק ארבע מיתות (סנהדרין) דף (ס"ד) [ס"ז] (ע"א) גבי הכמנת עדים דמסית תני ושאר כל חייבי מיתות שבתורה אין מכמינן עליהם חוץ מזו, כיצד עושין לו מדליקין את הנר בבית הפנימי ומושיבין לו עדים בבית החיצון כדי שיהיו הן רואין אותו ושומעין קולו והוא אינו רואה אותן, וכתב רש"י הן רואין אותו לאור הנר שעמו דאי לא מצי חזו ליה לא מצי מסהדי עליה לחיוביה קטלא ואע"ג דשומעין קליה דמצי אמר לאו אנא הואי ע"ש. ומזה משמע דלא מהני טביעות עינא דקלא לדיני נפשות וא"כ ה"ה לדיני ממונות לא מהני לאפוקי ממונא. וראיתי בפר"ח בהל' עכו"ם כתב נמי דרש"י ס"ל דלא מדמינן טביעות עינא דקלא לטביעות עינא דעלמא אלא לענין איסורא שיהא סומא מותר באשתו וכל אדם בלילה, ואח"כ כתב אי נמי י"ל דהכא לא סמכינן אטביעות עינא דקלא משום דמסתמא המסית מדבר בלחישה ומשתנה הקול וכו' וזה עיקר עכ"ל. אבל לי נראה העיקר כדבריו הראשונים דלא מהני כלל טביעות עינא דקלא, וכן מצאתי בשלטי גבורים פרק זה בורר (סנהדרין ה, א בדפי הרי"ף) וז"ל בשם הר"ר מאיר הלוי ז"ל שכתב בפרק ארבעה מיתות גבי מסית שמדליקין לו הנר בבית הפנימי ומושיבין עדים בבית החיצון כדי שיהיו שומעין את קולו ורואין, מהא שמעינן דאין העדים יכולין להעיד על דבריו של אדם אלא א"כ ראו אותו ושומעין קולו ע"כ ע"ש. ואי כדברי הפר"ח האחרונים אינו נשמע ממסית, אלא ודאי אין לחלק והעיקר דלא מהני טביעות עינא דקלא אלא גבי איסור, ואפילו על סימנין סמכינן באיסורא, אבל להוציא ממון לא מהני סימנין וכמבואר בתוס' שם פרק גיד הנשה (ד"ה פלניא) דאילו אתו בתרי ואמרי פלניא דהאי סימניה והאי סימניה ליה לא מהני, ה"ה טביעות עינא דקלא לא מהני, וכן בדיני נפשות לא מהני טביעות עינא דקלא ומצי אמר לאו אנא הוא.

נתיבות המשפט ביאורים סימן פא ס"ק ז

ערי ושכבי. בספר קצוה"ח [סקי"ג] כתב דטביעות עינא דקלא לא מהני רק באיסור ולא בממון, וצריכין העדים שיראו דוקא בראית העין ולא בשמיעת קול. וליתא, דהא לענין סימנים אמרינן בב"מ כ' [ע"ב] דחמירא איסורא מממונא, כדאמר התם, מי קמדמית איסורא לממונא, דאף בממון מהני יוסף בן שמעון לסימן אבל לענין איסור לא מהני. אם כן בטביעות עינא דקלא דמהני לענין איסור כמבואר בחולין [צ"ו ע"א] ובגיטין [כ"ג ע"א], מכל שכן דמהני לענין ממון. והא דלא מהני בטביעות עינא דקלא בדיני נפשות, היינו משום דבדיני נפשות בעינן ראייה וידיעה, מה שאין כן בדיני ממונות דמתקיים בידיעה שלא בראיה כמבואר בסימן ל' [סעיף י"ד], ע"ש.

פתחי תשובה חושן משפט סימן לה ס"ק ח (מומלץ לעיין בכל הדיבור המתחיל)

...בענין עדים שראו את הדבר בתוך מה שנצטייר במראה זכוכית וביאר שם דאם ראה הדבר בעצמו מתוך זכוכית פשיטא דהוי ראייה גמורה אך אם אינו מסתכל בדבר כלל רק הסתכלותו הוא במראה נסתפק בזה הרב הלכות קטנות

תחומין / כרך ה / הרב שלמה קורח / הפולגראף כראיה בדין

לאור כל הבירור עד כה, להלן בקיצור נמרץ את אשר נתברר:

- א. ראיות ע"פ הפולגראף הם בגדר אומדנה ולא מוכחא טובא, ואפילו אם תגיע לדיוק גדול.
- ב. לכו"ע אפשר להשתמש בפולגראף כתחבולה, כדי שיודה הנטען ויאמר אמת.
- ג. אין סומכין על אומדנה לבירור גוף המעשה, לאומדן הדעת אין צורך לפולגראף ואפילו שהוא מדייק.
- ד. יכולים לצרף הפולגראף לעוד אומדנה ואמתלאות להכריע ע"פ דין גם במקום שאומדנה אחת ואפילו מוכחא לא מהני.
- ה. לשבר מלתעות עול, כל בי"ד יכול לסמוך על אומדנה של הפולגראף.
- ו. אומדנה ע"י הפולגראף היא כדין מסותר ולשיטת הרמב"ם א"א להעבירו לדיין אחר.
- ז. גביית כסף ע"פ הודאה שנגרמה ע"י הפחדה מותרת אם אינו במעמד דין.
- ח. מסעדין נפחד ומתבלבל רק לתחלת דבורו, ואם לא יועיל, דוחין את הדין.
- ט. אפשר להביא ראיות לבירור גם בדברים שאינן גלויים בטבע.

עדים פסולים כעדות נסיבתית

נזקי ממון פרק ח סעיף יג

אין הנזקין משתלמין ואין חייבין בכופר ואין הבהמה נהרגת אלא בראיה ברורה ובעדים הכשרים להעיד. שלא תאמר, הואיל ואין מצויין באורות הסוסים וברפת הבקר וגדרות הצאן אלא העבדים והרועים וכיוצא בהן, אם העידו שבהמה זו היא שהזיקה את זו שומעין להן, או אם העידו קטנים

או נשים שאדם זה חבל את זה או העידו בשאר נזקין סומכין עליהן - אין הדבר כן, אלא לעולם אין מחייבין ממון על פי עדים, עד שיהיו עדים הכשרים להעיד שאר עדויות ויעידו בבית דין, ויחייבו בית דין המזיק לשלם.

תרומת הדשן חלק א סימן שנג

וכן מצאתי הועתק מפסקי גדול, דנאמנות הנשים להעיד לאלמנה אלו הבגדים לבשה בהן בחיי הבעל, משום דאין האנשים רגילין להסתכל בבגדי הנשים. והביא ראיה מהא דאמרינן ג' נאמנים על הבכור - חיה לאלתר. הא קמן, דבמילי דלא רגילי האנשים למידע מהמנינן לנשים, אפילו לאפוקי ממונא כי התם בבגדי אלמנה. ונראה דבמקומות בית הכנסת של הנשים נמי אין האנשים רגילים לידע איזה מקומה של אשה זו ואיזו של זו... אע"ג דמסיק התנא דלא נכשרינהו (=את הפסולים), אית למימר הני מילי גבי נזיקין, משום דאי הימנינהו א"כ לא שביק חיי לכל בריה, דכל חשוד גזלן ישכיר עבדים או נכרים או יפתה נשים או קטנים שיעידו לו שחבירו או בהמת חבירו הזיקו בק' מנה בכל יום. אבל לעולם נימא במילי אקראי - כגון בגדי אלמנות או מקומות בבהכ"נ של נשים - יש לנו לתפוס סברת התנא דיש להכשיר הפסולים.

רמ"א חושן משפט סימן לה סעיף יד

וכל אלו הפסולים, פסולים אפילו במקום דלא שכיחא אנשים כשרים להעיד (הרשב"א בתשובה והרמב"ם בפ"ח מה' נזקי ממון וכ"כ הב"י), וכל זה מדינא, אבל י"א דתקנת קדמונים הוא דבמקום שאין אנשים רגילים להיות, כגון בב"ה של נשים או בשאר דבר אקראי שאשה רגילה ולא אנשים, כגון לומר שבגדים אלו לבשה אשה פלונית והן שלה, ואין רגילים אנשים לדקדק בזה, נשים נאמנות (ת"ה ס' שנ"ג ואגודה פ' י' יוחסין). ולכן יש מי שכתב דאפילו אשה יחידה, או קרוב או קטן, נאמנים בענין הכאה ובזיון ת"ח או שאר קטטות ומסירות, לפי שאין דרך להזמין עדים כשרים לזה, ואין פנאי להזמין (מהרי"ק שורש קע"ט ומהר"ם מריזבורג וכלבו ס' קט"ז). והוא שהתובע טוען ברי (מהרי"ק שורש כ"ג/צ"ג/ג) (וע"ל סכ"ח סט"ו בהג"ה).

פתחי תשובה חושן משפט סימן לה ס"ק יא

עיינ בתשובת כנ"י סימן פג שהאריך לפרש דברי הרמ"א בזה ודעתו דהתקנה לא היה רק היכא שגוף המעשה ידוע ע"י קלא דלא פסיק או באין מכחישים שבדאי היה כאן הכאה וקטטה ומלשינות ועדותם של אלו הוא רק לברר איך שהיה שהוא גילוי מילתא בעלמא אבל אם גוף המעשה אין ידוע רק על פיהם וזה מכחיש לגמרי בודאי דאין נאמנים

שו"ת שבות יעקב חלק ג סימן קמב

אע"ג דמבואר בשו"ע... והוא מרמב"ם... "כל הדברים הם עיקר הדין אבל משרכו בתי דינים שאינם הגונים ואפילו היו הגונים במעשיהם כראוי ובעלי בינה הסכימו רוב בתי דינים שבישראל שלא יהפכו שבועה אלא בראיה ברורה ולא יפגמו שטר וכו'", מכל מקום האריך בתשובת מהר"ם אלשיך והוציא כן בתשובת הרא"ש ומהרי"ק ושאר פוסקים, דהיכא דאיכא אומדנה טובא ולבו של הדיין שלם בדבר והוא מומחה בדורו ומוחזק איש ישר שאינו נושא פנים, אם לבו שלם בדבר מותר לדון ע"פ האומדן אף בזמן הזה. וכ"כ בתשובת עבודת הגרשוני סימן צא, וכתב שמשא אמת ותורתו אמת.